

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Тодор Димитров Минев,
Великотърновски университет "Св.св. Кирил и Методий"
за научните трудове и учебна дейност на

гл. ас. д-р Мария Стоянова Дишкова,
преподавател в катедра „Педагогика и методика на обучението“
при Факултет по Обществени науки - Университет „Проф. д-р Асен
Златаров“ – гр. Бургас, представени за участие в конкурс за заемане на
академичната длъжност „Доцент“ в област на висшето образование 1.
Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика
(Педагогика на девиантното поведение и методи на социалната работа),
обявен в ДВ, бр. 64 от 8 август 2017г.

1. Информация за конкурса.

Конкурсът е обявен от Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас за нуждите на Факултета по Обществени науки. При изготвянето на становището по конкурса са съобразени основните документи, съответстващи на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ. По процедурата на конкурса няма допуснати нарушения.

В конкурса участва един кандидат - гл. ас. д-р Мария Стоянова Дишкова, преподавател в катедра „Педагогика и методика на обучението“ в същия факултет.

2. Информация за кандидата.

Кандидатът за доцент има придобита базисни ОКС „Бакалавър“ по „Социална педагогика“ и "Магистър" по „Педагогика на девиантното поведение“ в СУ „Св. Климент Охридски“ през 2003 г. Допълнително предимство е и степената „Магистър“ по „Предучилищна и начална училищна педагогика“ в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас през 2015 г.

„Доктор“ е по „Педагогика“ – през 2008 г., по научната специалност 05.07.01 „Теория на възпитанието и дидактика“, възоснова на защитена дисертация на тема: „Девиантното поведение у децата като педагогически феномен“.

От 2009 г. е щатен асистент, а от 2011 г. до сега - гл. асистент в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас, Факултет по обществени науки, Катедра „Педагогика и методика на обучението“.

Кариерното развитие гл.ас. д-р Мария Дишкова бележи последователност и устойчивост: публикационна дейност, участия в проекти, конференции и научни форуми и обучения.

Понастоящем е преподавател по основни дисциплини на студенти – педагози, като е титуляр на дисциплината „Методи на социалната работа“.

Провежда лекции и упражнения по: Управление на социално-педагогически институции; Социална и правна защита на личността и социално законодателство; Основи на социалната работа; Превенция на

зависимости; Взаимодействие между образователни и социални институции; Комуникативни умения.

Като оценявам академичната ангажираност на кандидатката, отбелязвам и множеството разработени учебни програми за образователно-квалификационна степен на обучение „бакалавър“ и „магистър“.

Допълнителни квалификации за гл.ас. д-р Мария Дишкова са нейните специализации, както и авторски участия в множество научни български и международни форуми, както и форуми в чужбина, които пряко кореспондират със социално-педагогическата ѝ компетентност.

Прави впечатление активното партньорство с много базови специалисти от държавни и неправителствени организации със социално-помагача и превантивно-педагогическа насоченост и експертното участие в проекти, което е аргумент за практическа компетентност.

Мария Дишкова е признат авторитет в университетските среди, като се ползва с името на иновативен учен, научен ръководител на дипломанти, рецензент на научни разработки и автор на лекционни курсове.

3. Описание на научните трудове.

Гл.ас. д-р Мария Дишкова участва в конкурса за доцент с надвишаващи необходимия и достатъчен минимум от научни трудове, както и с други материали, свързани с досегашната ѝ дейност като изследовател и преподавател на студенти и в програми на професионални сдружения. В представената справка за рецензиране са 52 научни труда, разпределени както следва: 2 монографии, 2 учебни пособия и 48 статии и студии, от които 4 статии с импакт-фактор, 11 статии на английски език, като 10 са публикувани в чужбина – обстоятелство, означаващо национална и международна популярност. Последното се потвърждава и от приложения списък „Забелязани цитирания“ – общо 20, от които 13 са в чуждестранни издания. Прави впечатление общият обем на издателската дейност на кандидатката, наброяващ над 800 стр. авторски текст.

Впечатление прави и нейният "прием" в студентската общност - подкрепен с множество цитирания в дипломни работи, студентско и докторантско творчество, което оценявам не само като лична популярност, но и като принос за популяризиране на българското социално-педагогическо познание сред младите хора.

Общата характеристика на тези трудове се състои в съчетаването на теоретическия подход и вижданията на автора за социално-помагача и превантивно-педагогическа работа, от една страна, и многообразните конкретни и практически решения, от друга. Това дава възможност тя да обоснове и конструира свои практически виждания, касаещи превантивно-педагогическата и социалната работа като теория и практика. От публикуваните текстове личи, че познава много добре теориите на социално-помагачата и превантивна работа и особеностите на тяхната практическа реализация.

Не подценявам и творческите ѝ усилия, отнасящи се до подготовката на специалисти в социално-педагогическото поле на приложна дейност в т.ч. обучението във ВУЗ.

В своята документация по конкурса д-р Дишкова е приложила автореферат на докторска дисертация и списък с публикации. Без да оценявам тяхната зачимост, отбелязвам връзката с обявения конкурс.

След прочита на творческите публикации на кандидатката, на първо място поставям нейните монографични разработки – подкрепени и допълнени с тематични сатии.

Монография: „Взаимодействие между образователни и социални институции за преодоляване на девиациите в поведението на децата“ и съпътстващите монографичната разработка статии: № 11, 16, 31, 33, 38, 39, 41, 46. Отбелязвам следните достойнства:

- Изследваният в труда проблем е особено актуален, защото касае не само дидактичната, но и социалната мисия на българското училище. Това е така, защото училищната социална работа, с малки изключения, е извън полезрението на учените.

- Уточнена е ролята на училището в системата за преодоляване на девиациите сред децата и дефицитите в процеса на сътрудничество и партньорство между образователни и социални институции.

- Разкрити са основни тенденции, свързани с девиациите в поведението на децата в началното училище.

- Проучени са варианти на взаимодействие между образователни и социални институции по посока на преодоляване на отклоняващото се поведение на учениците, като се визират случаи на нерационална институционална връзка.

- Обосновава се извода, че наличието на междуинституционално партньорство е задължително условие за оптимално развитие на детето в началното училище.

- Проучени са основополагащи методологически парадигми на социално-педагогическата работа в началното училище като средство за преодоляване на отклоняващото се поведение сред учениците, като е предложен валиден теоретичен модел на методика за социална работа в образователната институция, която включва индивидуално общуване с детето, социална работа с родители и методи на социалната работа с група.

- Анализирани са функциите на педагогическия съветник и училищния психолог, съотнесени към спецификите на процеса на междуличностно общуване.

- Аргументира се извода, че взаимодействието между образователни и социални институции е задължително условие за преодоляване на девиациите в поведението на учениците, а използването на методите на социално-педагогическа работа гарантира ефективно и трайно възпитателно въздействие.

Колективна монография: „Аспекти на оценяването в образователни и социални институции“. М. Дишкова представя свои авторски анализи и валидни практически изводи в авторския раздел: „Оценяване на качеството на социалната работа“.

В този труд давам положителна оценка на следните аналитични моменти:

- Оценяването на качеството на социалната работа като социално-педагогически процес е иновативна дейност (вид социална услуга, с постигнати резултати, със специфика на целевата група).

- Дефиниране на причината, провокирала оценяването и ролята на оценяващия, като потребител на социалната услуга или държавен контролен орган.

- Преглед на основни професионални модели на социална работа: институционална структура, работен процес и краен резултат.

- Актуална обосновка на практическата позиция, че очакваните резултати от социалната работа са: постигане на промяна и създаване на нагласа у клиента за запазване на промяната.

Учебните пособия:

Социална и правна защита на личността и социално законодателство – тестове за самоподготовка на студенти от специалност „Социална педагогика“ – първа и втора част, оценявам положително следните моменти:

- Съдържанието на учебните пособия дава възможност за упражнение, самоподготовка, самооценка и контрол на необходимата и достатъчна правна подготвеност на социални педагози и социални работници. Авторската методика е апробирана успешно в практиката от няколко учебни години, с което се очаква постигането на валидни резултати, касаещи усвояването на правни знания.

- Студентите имат възможност да се справят с нормативните документи и настъпващите промени в юридическата кодификация, отнасяща се до предоставянето на социална помощ и подкрепа на деца и семейства в ситуации на социално неблагополучие.

- Акцентира се върху нормативните текстове за закрила на детето (включително и на детето с девиантни и делинквентни поведенчески прояви), защото в основата на социално-педагогическата професия стои всяка специализирана дейност и интервенция, свързана с опазване на живота, здравето му и неговите интереси.

- Визирани в учебните пособия теми са особено актуални и запознаването с тях може да послужи за повишаване на професионалната компетентност не само на студентите, но и на всички специалисти, реализиращи се в сферата на социалната работа.

Оценявам положително и значимостта на творческите постижения, представени като поредица и от студии и статии. Имайки предвид резултатите от изследвания, аналитичните виждания и

обоснованите практически постижения, ги разпределям в три проблемни области на научното познание в съдържателен план:

А/ Педагогика и психология на девиантното поведение.

А/ Теоретични и методологически основи на социалната работа.

В/ Социално-педагогически и методически проблеми на теорията и методиката на възпитанието и дидактиката.

Правя уговорката, че това разпределение е условно. Това е така, защото закономерно се получава „преливане“ от една проблемна област към друга.

Педагогика и психология на девиантното поведение:

- Физическата активност като алтернатива за осмисляне на свободното време и възможност на спорта в процеса за превенция и редуциране на девиантните прояви.

- Съдържателни и поведенчески характеристики на девиантното поведение на учениците и социално-педагогически подходи за противодействие.

- Домашното насилие като социално-педагогически феномен.

- Превенцията на зависимости като социално-педагогическа дейност.

- Необходимост от специална подготовка на бъдещите специалисти-педагози за работа с деца с девиантно поведение.

Теоретични и методологически основи на социалната работа:

- Методически подходи при работа с недоброволни клиенти.

- Взаимодействие между социалния работник и детето, лишено от родителска грижа.

- Превантивни дейности в социално-педагогическите институции.

- Специфични особености на социалната работа в условията на терапевтичните общности.

- Координация и сътрудничество в дейността на образователните и социално-педагогическите институции.

- Психологически и поведенчески особености на дейността на специалистите в процеса на социално-педагогическа подкрепа.

- Трафикът на хора като социално-педагогически феномен и особености на оказваната помощ и подкрепа.

- Специфични особености на социалната работа с онкоболни лица и техните семейства.

Социално-педагогически и методически проблеми на теорията и методиката на възпитанието и дидактиката:

- Поведенчески характеристики на децата по време на неорганизиран свободни дейности и включеност на родителите в процеса на социализация, както и провокации на девиантно поведение.

- Оценка и очакване на студентите в процеса на тяхната професионална подготовка.
- Специфични особености на педагогическата работа с деца със специални образователни потребности.
- Социално-педагогически проблеми на възпитанието и обучението на децата в детската градина и началното училище.
- Взаимодействие и взаимоотношения между учители и родители.
- Интернет-информацията - ползване и социално-педагогически проблеми.
- Нетрадиционни алтернативни модели на образование и възпитание в ранна детска възраст.

Като обобщение: Общата ми оценка на разработките на гл. ас. д-р М.Дишкова е положителна. Постигнат е необходимият баланс между теоретичен анализ на проблемите на девиантното поведение и теорията и практиката на социалната работа. В много отношения представените идеи могат да послужат в процеса на социалното развитие и възпитание на подрастващите. Без съмнение, тези материали ще бъдат потребни и използвани както за подготовката на студентите, така и в полза на действащите в практиката изследователи и специалисти.

4. Кои са, според мен приносните моменти в творчеството и дейността на гл. ас. д-р М.Дишкова?

В документацията по обявения конкурс кандидатката е приложила списък с очаквани от нея научни и практически приносни моменти, които приемам и коментирам.

Въз основа на анализа на научно-практическите резултати от дългогодишния труд на кандидата, обобщено определям следните приносни моменти, които се характеризират с равнопоставеност на научна, методическа и практическа значимост:

- Представена е мащабна монографична разработка, която е с характер на хабилитационен труд. Систематизирана е литературата по основни проблеми и научни направления на теорията на защита правата на децата и превенция на девиантното поведение и виктимизацията сред подрастващите, свързано с взаимодействието на образователните и социални институции.

- Като резултат от изследване на причинността на феномена „отклоняващо се поведение” и вариативността на виктимизация в детската общност, са анализирани основните детерминанти на девиантното, делинквентно и виктимно поведение на децата и юношите. В съчетание с резултати от емпирични изследвания и целенасочено проучване над практиката, в добре систематизиран вид, са представени причините, факторите и условията, способстващи за дисфункции в личностното формиране и виктимизацията на маловръстните – дефицити в личностното развитие, семейна дисфункция, училищна и социална среда.

- Анализирани са основните аспекти на посегателствата и превенцията на насилието срещу децата - същностни характеристики, психологически и поведенчески детерминанти, диагностични процедури и възможности за превантивно-педагогическо отреагиране.

- Изчерпателно са проучени и анализирани разнообразните ситуации и възможности за социална и педагогическа подкрепа на децата и техните семейства в условията на социално неблагоприятие – методика на социалната работа и поведенчески модели на оказващите помощ и подкрепа.

- Предлагат се обосновани и апробирани в практическата дейност рационални варианти за неотложна помощ и превантивно-педагогическо отреагиране.

- Обоснована е необходимостта от специализация на социалните педагози, работещи по превенцията на детската девиантност и защитата на децата от виктимизация. Въз основа на типологичните характеристики на специализацията на социалните педагози и социални работници, са обосновавани хронологични модели за подготовка и въвеждане в полето на приложна дейност, които са с висока степен на готовност за верификация в практиката.

- В систематизиран вид са разработени основните аспекти на оценяване качеството на социалната работа.

- Разработени и апробирани са валидни тестове за подготовка и оценка на правните знания на студенти и специалисти.

6. Бележки и препоръки.

Запознаването ми с цялостната научна и академична активност на гл. ас. д-р М. Дишкова и личните ми впечатления, доказват наличие на равнопоставеност между преподавателска, изследователска, експертна и възпитателна работа. Препоръките ми могат да бъдат единствено по посока на подобряване и усъвършенстване на постигнатото, разширяване и публикуване на постиженията ѝ, както в България, така и зад граница. Според мен, широката научна аудитория заслужава да бъде запозната с иновативните идеи за модернизирани на социално-педагогическата практика. Може да се очакват и още резултати в сферата на теоретичните изследвания и практиката на социално-педагогическата работа с деца и семейства в риск, анализа на управлението и организацията на социално-превантивните услуги и подготовката на обществото да възприема необходимостта от реално подобряване на живота на децата и младежите и т.н. проблеми, предмет на научно-изследователската и обучително-възпитателната дейност на д-р Дишкова.

7. Заключение.

Като изразявам положителното си впечатление от цялостните научни и приложни постижения през годините активна преподавателска и експертна дейност на гл. ас. д-р М. Дишкова, оценявам актуалността и перспективата на нейните научни търсения в трудните зони на

интегрираните науки, визиращи качеството на живот на хората и превенцията на девиантното поведение, подкрепям кандидатурата ѝ за доцент и **препоръчвам** на Научното жури да предложи на Факултетния съвет присъждането на **научното звание „Доцент“** при Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ - гр. Бургас, в област на висшето образование: 1. Педагогически науки, 1.2. Педагогика (Педагогика на девиантното поведение и методи на социалната работа).

23. 11. 2017 г.
Гр. В.Търново

Проф. д-р Т. Минев

